

REDACTIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespunzătoare pentru publicare se trimit redacțiunii.

(concurs, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Istoria școalelor noastre.

În anul 1912 să împlinesc 100 de ani dela înființarea institutului pedagogic din Arad. La propunerea părintelui vicar episcopesc Vasile Mangra, sinodul eparhial a decis scrierea monografiei institutului ped.-teol. din Arad, precum și a apostolului românismului Moise Nicoară, prin care s'a făcut de și-au primit aceste institute întruparea. Că misiunea sinodală școlară a mers cu un pas mai de parte și a propus extinderea monografiei și asupra școalelor noastre confesionale elementare, prin ce avem o completă icoană cultivei noastre de 100 ani. Sinodul însă a aflat prea mari demersurile propuse de comisiune și așa a rămas la limitele contemplate de propunător.

Acum suntem informați, că în sinul Reuniunii învățătoarești din Arad, s'a ivit idea de a realiza propunerea comisiunii astfel, ca fiecare învățător să scrie istoria școlii sale și din acest material să se facă istoria de 100 ani a școalelor noastre confesionale.

Salutăm cu bucurie aceasta zăloasă manifestare a învățatorimeii noastre și ne ținem de s-ta datorință a o încurajă la lucru și a-i oferi din partea noastră tot spriginul ce ni este dat a-i servi.

Chestiunea este cu mult mai importantă de cum s'ar crede, căci vorba e de o parte a eterniză chipul cum s'au desfășurat an de an, pas de pas școlile din sinul maicei bune a institutului pedagogic din Arad și ce roade au produs ele până astăzi.

Atâta ni să sfârșie în față, că suntem un popor fără cultură și chiar incapabil de cultură. Iată ocaziunea de a dovedi nu numai capabilitatea noastră de cultură ci și iubirea ei, căci nici un popor din țară n'a adus atâta jertfă pentru cultura sa, câtă jertfă a adus sârmanul nostru popor românesc, care și-a împărțit bucătura din gură cu dascălul său, și ce e mai mult cei mai săraci au jertfit mai mult, căci în părțile sărace sunt mai mari % -tele de cult.

Cu istoria școalelor am dori să se împreune și o scurtă istorie a comunelor. Ținem însă a

accentua, ca să se procedă critic la cenzurarea materialului, ca astfel opul să aibă valoare istorică.

Trăim în timpuri grele, când totul tinde spre schimbarea lucrurilor de mai nainte, datoria noastră este de a fixa trecutul și prezentul nostru pentru a preveni mistificarea adevărului, din partea altor istorici tendențioși. Și aceasta fixare să se facă pe toate terenele, să însămnăm tot ce am avut și avem.

Sfințirea bisericii din Lorău.

Joi în ziua de sărbătoare a Înălțării Domnului a sfințit P. S. Sa Dl Episcop diecezan Ioan I. Papp de nou zidita biserică din Lorău. În o comună mică românească și ortodoxă, ce se află în tractul protopresviteral al Peștesului, pe valea Crișului repede, la marginea de atingere a Bihorului cu comitatul Clujului. Acolo prăznuia biserică Joi indoit: întronarea lui Hristos pe veci de cap nevăzut al bisericii și înnoirea Ierusalimului de acolo prin Unsul ei.

În preseara sărbătorii deja a sosit în comuna învecinată cu trenul dela Oradea mare P. S. Sa Episcopul Aradului, Dl Ioan I. Papp cu o mare suită, din care făceau parte P. C. Sa Dl Vasile Mangra, vicar episcopesc, apoi dnii protopopi Toma Păcală din Orade, Nicolae Roxin din Micherechiu, presviterul George Papp din Orade și protodiaconul Dr. Iustin I. Suci. La gara indesuită de lume a fost primit din partea protopresviterului Peștesului dl Alexandru Muntean și de cătră protopretorele cercual dl Bérczi și a fost găzduit la părintele Stefan Domocoș paroh în Bratea și administrator al parohiilor vacante Lorău și Dameș.

La casa vrednicului preot și asesor cons. s'au intrunit apoi inteligența și împreună cu arhiereul a petrecut la cină momente plăcute inspirate de idealul cultivei. Mai potență bucuria comună și alt eveniment al zilei de Miercuri: îndurarea lui D-zeu cătră ținut revarsând încă înainte de sosirea arhiereului mană cerească, ploaia așteptată cu mult dor. S'a domolit și seceta și aveă să se stîmpere la un loc și setea sufletului între credincioșii lipsiți și așa de alte daruri.

La comuna Lorău, ce e la îndepărtare cam de jumătate de oară, plecă P. S. Sa dela Bratea numai a doua zi dimineața la 7 ore, pe un timp admirabil. În caleasa d-lui avocat Poenar din Aleșd și însoțit de suită percurge iute pe malul Crișului repede valea de același nume, o luncă poetică încunjurată de munți

cu codri și piscuri pitorești și traversată de Criș, ce cu sbaterea valurilor, sale furioase mugea jalea poporului oropsit, mizeria veacurilor, în care brăzdează și acum glia subarendată dela străini.

Și acest popor are brațe viguroase și suflet în oase, și se simția cel mai bogat, că avea să primească binecuvântarea arhierescă în noul Sion. Pe locul celui vechiu de lemn, dominează acesta o colină, centrul Lorăului, așezându-se și el pe veacuri cu zidul lui de piatră. Templul a mai fost zidit din credință, ca în tot locul, unde sunt conducători harnici ca Stefan Domocos, preot-administrator și ca învățătorul George Groza.

Dar iată, poporul adunat pe colină se mișcă, căci se află înaintea oaspelui ales, de care era dornic. P. S. Sa a ajuns înaintea bisericii și asculta bineventarea părintelui administrator. Ochii arhierelui pătrund în sufletul celor de față și mișcat de faptele văzute răspunde cu bunătate și mulțumire. El îi cunoaște, pe păstorul cel adevărat, carele iarna vara trece codrii, pentru a griji de trei parohii, ce are printre munți, carele a recucerit bisericii sute de suflete și carele și fără avere știe să ridice monumente de cultură. Cunoaște și turma servului său credincios, care la glasul arhierelui, cu zor îl împrejoară și îl petrece la ceialtă cetate, la școală.

Și piscurile munților din jur și valea cea verzie cu Crișul ei argințiu dela poală nu erau mai făloase, ca acest popor de pe colină, în aceste momente.

După sfințirea apei săvârșite de Arhieriu înaintea bisericii, azistă mulțimea de popor aglomerată din jur la însași sfințirea ei cu mărețele ei ceremonii, ca încunjurarea ei și ungerea cu s. mir. „Înoește Ierusalime, că mărirea Domnului peste tine astrălucit“.

Strălucirea funcțiunilor sfinte văzând cu ochii a captivat poporul, ce admira pompa cu care pontifică P. S. Sa azistat de P. C. Sa arhimandritul vicar V. Mangra, de protoprezviterii: Toma Păcala, Nicolae Roxin, Alexandru Muntean, de prezviterii: Simeon Butiri din Valea neagră, Vasilie Bulzan din Fechetău, George Papp din Oradea-mare, de protodiaconul Dr. Iustin I. Suci, diaconul Ignatie Porge și podiaconul Ioan Trif. În decursul sfintei liturgii, la care a înălțat sufletele și prestațiunea corului Hilariei din Oradea-mare, condus de învățătorul Nicolae Firu, a hirotonit P. S. Sa întru prezviter pe Ignatie Porge, ales preot în Băița din tractul Vașcăului, iar întru diacon pe Ioan Trif ales capelan în Leucușești.

Iar după sf. liturgie a fost o turmă și un păstor. P. S. Sa cu verva-i cunoscută și-a rostit predica, tot mereu întreruptă de aclamările fiilor sufletesți. Le vorbea pe limbă, desvălindu-le în predare imediată și intuitivă, — în pilde, principiile morale ale bisericii, îndrumându-i la creșterea bună părintească, la păzirea conștiinței celei bune prin cercetarea bisericii și a școlii, fiind cultura făclia vieții și calea lor spre fericire.

Masa ce s'a dat la urmă în onoarea Arhierelui, de asemenea a adus la un loc pe toți întru sărbarea zilei. Inteligența prezentă din jur în frunte cu cea din Oradea-mare, reprezentată prin avocatul Dr. Aurel Lazar, viceprezidentul Hilariei, V. Popovici, V. Babi și alții, a adus omagii Prea Sfinției Sale și elogiul bine meritare Prea Cuvioșiei sale Vasilie Mangra, preotului local Ștefan Domocos, și poporului credincios.

Veselia inimei s'a continuat și după ce a părăsit P. S. Sa comuna pentru a se reîntoarce cu trenul de sară la Arad.

A sosit acasă mulțămit, că a putut să se mângâie de credința fiilor săi din Lorău.

Întru mulți ani Stăpâne!

Protocol

despre ședințele Sinodului eparhial din dieceza gr.-or. română a Aradului, ținute în sesiunea ordinară din anul 1908.

Ședința IX.

S'a ținut în 25 Aprilie (8 Mai) 1908.

Președinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecezan *Ioan I. Papp.* Notar: *Dr. Valeriu Mezin.*

Nr. 95. Se cetește protocolul ședinței a VIII-a și:

Se verifică.

Nr. 96. Deputatul Andreiu Horvat în vederea multelor agende, ce mai sunt de pertractat în sesiunea actuală a sinodului, face propunerea, ca sinodul să țină și ședințe de noapte:

Peste această propunere sinodul trece la ordinea zilei.

Nr. 97. Urmează la ordinea zilei referada comisiunii organizatoare. Raportorul Nicolae Zigre raportează asupra proiectului de regulament pentru afacerile interne ale Consistoarelor eparhiale din eparhia Aradului. La propunerea comisiunii:

După ce acest proiect de regulament a fost de mai nainte tipărit și distribuit deputaților sinodali, sinodul îl conzideră ca cetit și în general îl primește ca bază la desbaterea specială.

Nr. 98. Urmând desbaterea specială asupra proiectului de regulament al afacerilor interne consistoriale, sinodul decide următoarele:

§ ii 1 și 2 se primesc neschimbați.

La §-ul 3 în alinea a 3-ia după cuvântul „corespuzătoare“ să pun cuvintele „salarul de pe un an al respectivului“.

În acelaș § alinea a patra partea din urmă începând cu cuvintele „și numai“ se omit.

În §-ul 4 în loc de cuvântul „extraordinari,“ se pune pretutindenea „ajutători,“

§-ul 5 se primește neschimbat.

§-ul 6 se primește în textul următor: „Președintele Consistorului este Episcopul, respective la Consistorul din Oradea-mare vicariul episcopesc, instituit conform concluzului sinodal nr. 98 din 1870“.

Din §-ul 7 punctul f) se omite, iar în punctul e) după cuvântul „asesorilor“ se pune virgulă, apoi în locul cuvântului „referenți“ se pune cuvântul „a referenților“, apoi în locul cuvântului „a griji“ se pune cuvântul „a dispune“.

§-ul 8 se primește neschimbat.

În §-ul 9 punctul e) se primește în textul următor: „votează ajutoare din fondul preoțesc, conform

statutelor acelui fond, în punctul n) în locul cuvintelor „toate deciziunile“ se pune cuvântul „concluzele“.

După punctul n, se pune un nou punct o, de următorul conținut: „face candidarea la postul de director și profesori la institutul teologic, și o prezintă plenului“.

În punctul p, din același § în șirul din urmă după cuvântul „de“ se adaugă cuvintele: „reactivarea ori“, în punctul g, cuvintele din urmă „ale preoților“, se omit și în locul lor se pun cuvintele: „a căror venit formează parte din beneficiul preoțesc“.

În §-ul 10 la litera g, cuvintele din urmă „cel puțin în fiecare an școlar odată“ se omit. La punctul h, în loc de cuvântul „care“ să pun cuvintele: „carele în absența Episcopului“. La punctul i, în locul cuvântului „capitale“ se pune cuvântul „superioare“. La punctul j, în locul cuvintelor: „Statutului-Organic“ se pun cuvintele „statutare și regulamentare“. Punctul k, se primește în textul următor: „A trimite comisari spre cercetarea școalelor“. La punctul l, cuvintele din urmă „unde lipsesc acelea“ se omit și în locul lor se pun cuvintele: „și a delibera toate afacerile referitoare la zidirea, renovarea și repararea edificiilor școlare“. La punctul m, cuvântul „respective“ se omite. La punctul o, în locul cuvântului „deciziunile“ se pune cuvântul „concluzele“. La punctul p, după cuvântul „create“ se adaugă cuvintele „la institutul pedagogic“. La punctul q, cuvintele din urmă „conform literelor fundamentale“ se omit. Punctul u, se primește în textul următor: „A conferi beneficii elevilor dela institutul pedagogic“. La acest § să mai adauge un nou punct „x“ de următorul cuprins: „A decide controversele dintre comunele bisericesti și învățători referitor la salariile și beneficiile învățătoresți“.

În §-ul 11 la punctul b) în locul cuvântului „zasier“ să pune „cassar“. În punctul f, în locul cuvintelor „o socoată“ se pun cuvintele: „atât socoata generală, cât și socoțile speciale și a face fiecare socoată“. În punctul g, în locul cuvintelor „votul sinodului“ se pune cuvântul „Sinodul“.

În §-ul 12 la alinea a 3-a se adaugă cuvintele: „cu expunerea obiectelor de pertractat“.

§-ul 13 se primește neschimbat.

La §-ul 14 în locul cuvântului „documentele“ se pune cuvântul „dovezile“, iar în locul cuvântului „ședință“ se pune cuvântul „scris“.

La §-ul 15, după cuvântul „afacerii“ se pune cuvântul „și“, iar cuvintele: „începând dela cel mai bătrân în rang“ se omit.

§-ul 16 se primește neschimbat.

§-ul 17, se primește în textul următor: „Votările se fac cu vot nominal, cu excepțiunea cazurilor de alegere, când la cererea a 1/2 părți din asesorii prezenți, votarea se face cu vot secret, prin ședule, cari după enunțarea concluzului se nimicesc. — La votarea nominală voturile (numele votanților) se induc în protocol. — Concluzele, deciziunile și sentințele se pun numai decât în lucrare, afară de cele apelabile, cari în caz de apelațiune se subștern Consistorului metropolitan spre decideră finală“. Asesorii participanți la ședință sunt obligați a-și da votul“.

Fiind timpul înaintat, ședința proximă se anunță pe mâne zi la oarele 9 a. m., când va urmă la ordinea zilei continuarea referadei comisiunii organizatoare și eventual continuarea referadei comisiunii epitropești.

Cu aceasta ședința se ridică la oarele 7 seara. Acest protocol s'a cetit și verificat în ședința X din 26 Aprilie (9 Mai) 1908.

Ioan I. Papp

Episcop-președinte

Dr. Valeriu Mezin

notar.

Ședința X.

S'a ținut în 26 Aprilie (9 Mai) 1908

Proședinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecezan *Ioan I. Papp*. Notar. *Mihail Lucața*

Nr. 99. Se cetește protocolul ședinței a IX-a și :

Se verifică.

Nr. 100. Urmează referada comisiunii organizatoare prin raportorul său Nicolae Zigre, continuându-se desbaterea specială asupra proiectului de Regulament pentru afacerile interne ale Consistoarelor din eparhia Aradului.

Desbaterea se începe la §-ul 18, în firul căreia Sinodul decide următoarele :

§-ul 18 se primește neschimbat.

La §-ul 19 în alinea a 2-a în loc de „opiniuni“ se pune „proponeri“.

La §-ul 20 alinea primă după cuvântul „esibitului“ se intercalează „expunerea momentelor decizatoare“ ; în șirul penultim cuvântul „cauza“ se înlocuește cu: „obiectul“.

În alinea a 2-a cuvântul „rectifică“ se înlocuește cu „verifică“.

§-ul 21 se primește neschimbat.

§-ul 22 se primește în textul următor :

„În caz de divergență între propunerea referentului și a celorlalți asessori, aceia, cari susțin propunerea contrară, sunt datori să o prezenteze în scris și să o predee notarului.“

Propunerea referentului se induce totdeauna la protocol, iar contrapropunerile și amandamentele respinse se induc în protocol numai la cererea propunătorului“.

Paragraful următor 23 se omite și astfel titlul general de sub IV rămâne neschimbat, iar §-ul fost 24 acum va fi 23.

Din acesta în alinea primă cuvintele „asesor ordinar“ se omit și alineatul se încheie cu „ternion“, celelalte cuvinte omițându-se.

În alinea a 2-a după cuvântul „acestui“ se pune virgulă pe „și“ se șterge, iar după „rezolvirii“ se intercalează: „și ziua, când s'a primit la expeditură“.

§-ul 25 va fi 24 și nu se modifică. §-ul 26 va fi 25 ; din acesta cuvintele „brevi manu,“ se șterg.

§-ul 25 va fi 26 ; în rândul prim în loc de „lua“ se pune „rezolvi“, după cuvântul „termin“ cuvântul „percluz“ se șterge, iar în loc de „asignațiunilor“ se pune „asemnărilor“.

§-ul 28 se omite; iar la §-ul 29 devenit 27 la alinea a 3-a șirul penultim după cuvântul „actelor“ se induce „și“, iar „și asemnatele de cassă“ se șterge.

În alinea a 4 a după cuvântul „rezoluțiunilor“ se intercalează „și respective conceptele de expediție“,

iar cuvântul „aduse“ se șterge, asemenea și subscriere“, care se înlocuiește cu „contrasemnare“, apoi după „expediția“, se mai adaug următoarele: „iară după aceea referentul le predă expeditorului“.

Ș-ul 30 va fi 28 și rămâne neschimbat; asemenea și 31, 32, 33 și 35 cari vor fi 29, 30, 31 și 32.

Titlul general de sub nr. roman V rămâne neschimbat; așa și §§-ii 35, 36 și 37, cari vor fi: 33, 34 și 35.

La Ș-ul 38 acum 36 cuvântul „cassier“ se înlocuiește cu „cassar“, după „membrii“ se induce „gremiului“, iar cuvintele ce urmează după „membrii“ se șterg până la finea alineatului prim, iar în al 2-lea alineat cuvântul „evidința“ se înlocuiește cu „controla“

La Ș-ul 39, acum 37 în rândul al 6-lea după cuvântul „care“ se intercalează: „și dă părerea în scris și“

Ș-ul 40 acum 38 rămâne nemodificat.

Din Ș-ul 41, care acum va fi 39, cuvintele, cari urmează după cuvântul „tehnice“, se șterg până la „alege“. La acest Ș se adaug un alineat nou de următorul cuprins: „Planurile și preliminările de spese pentru zidirile de biserici și școli înainte de executare se dau oficiului edil de stat pentru cenzurare“.

Ș-ul 40 fost 42 se primește neschimbat.

În capitlul al VI-lea la Ș-ul fost 43 acum 41 în șirul penultim în loc de „secretarului“ rămâne „secretarului“.

În Ș-ul următor care este 42, fost 44 la cuvântul „transmit“ se adaug litera „e“, „arhivarului“ se șterge, iar cuvântul „protoc list“ se întregeste cu literile „ului“.

Ș-ul 45 acum 43 se primește în textul următor: „Protocolul de esibite conține: numărul curent, datul prezentării, oficiul sau partida, dela care a încurs actul cu numărul esibițional, obiectul — eventual cu indicarea sumei banilor —, numărul legătoriu, secțiunea și numărul registraturii“.

Ș-ul 44 fost 46 se primește în textul următor: „La cererea aceluia, dela care vine actul, protocolistul este dator să-i noteze numărul, sub care s'a improtocolat“.

Ș-ul 45 fost 47 se primește neschimbat.

În Ș-ul 46 fost 48 în rândul al 4-lea „seria“ se șterge, iar în loc de „anul“ se induce „numărul“.

Din Ș-ul 47 fost 49 „arhivar“ se șterge, asemenea „designații“, iar în loc de „admanuare“ se introduce „inmanuare“.

Ș-ul 50 se omite în toată estenziunea.

Ș-ul 51 acum 42 se susține neschimbat.

Ș-ul 52 acum 49 între cuvintele „numărul“ și „esibitului“ se intercalează: „și anul“, cuvintele „oficiul sau persoana, către care e îndreptată expedițiunea“ se omit.

Ș-ul 53 acum 50 rămâne neschimbat.

La Ș-ul următor 51 fost 54 în loc de cuvântul „colecționează“ se va tipări „colaționează“, iar cuvântul „colaționatorului“ se va modifica „colaționartoilor“.

La Ș-ul 55 acum 52 cuvintele „provede actele cu sigilul oficios, apoi aclude la ele toate actele, ce au să se alăture, le“ se omit, din textul următor cuvântul „le“ rămâne pretutindeni afară, iar după „sigilează“ se pune cuvânt „actele“; în loc de „admanuare“ se pune „inmanuare“.

Ș-ul 53 fost 56 se primește neschimbat.

În Ș-ul 54 fost 57 cuvântul „protocolistului“ se șterge și rămâne „arhivarului“.

Ș-ul 55 fost 58 se primește neschimbat.

La Ș-ul 56 fost 59 cuvântul „despărțăminte“, se înlocuiește prin „rezoarte“, iar din punctul III roman cuvântul „strâns“ se șterge.

Ș-ul 57 fost 60 va suna astfel: „Arhivarul poartă un protocol de registratură cu următoarele rubrici: numerii esibițiunii, secțiunea, rotulul și fascicolul. — În locul oricărui act scos din arhiv arhivarul pune o notă cu indicarea persoanei, căreia s'a dat ori numărul actului, la care s'a ajustat actul respectiv“

Ș-ul 58 fost 61 se primește neschimbat.

La Ș-ul 59 fost 62 în locul cuvintelor „despărțământului registraturii“ se pun cuvintele „esibitului și al rezortului“.

Ș-ul 60 fost 63, Ș-ul 61 fost 64, Ș-ul 62 fost 65 se primesc neschimbate.

La Ș-ul 63 fost 66 în locul cuvântului „țineă“ se pune cuvântul „păstră“.

ȘȘ-ii 64, fost 67 și 65 fost 68 se primesc neschimbați.

La Ș-ul 66 fost 69 cuvintele din urmă „cel mai în vârstă asesor ordinar“ se omit și în locul lor se pun cuvintele „secretar ori în lipsa lui pe unul dintre referenți asesori“.

Ș-ul 67 fost 70 se primește neschimbat.

După Ș-ul 67 fost 70 se pune un nou § 68 de conținutul următor: „Acest regulament intră în vigoare numai decât după publicarea lui în ședințele plenare ale Consitoarelor“.

Acest regulament astfel primit se va tipări ca adnex în protocolul sinodului eparhial, precum și în broșură separată și se va distribui tuturor asesorilor și funcționarilor consistoriali.

Nr. 101. Urmează referada aceleiași comisiunii prin raportorul său Dr. Nicolae Oncu asupra raportului delegațiunii congresuale pentru despărțirea ierarhică despre gestiunea sa în anul 1907. Acest raport la propunerea comisiunii:

Se ia în general la cunoștință, iar în special Sinodul decide susceperea în bugetul anului 1908 a sumei de 2000 cor., drept anticipație din fondurile diecezane pentru acoperirea eventualelor spese, ce se pot ivi în purtarea proceselor pentru mănăstiri.

Fiind timpul înaintat și anunțându-se proxima ședință pe azi la 3 oare p. m., când va urîna la ordinea zilei continuarea referadei comisiunii, organizatoare, apoi raportul comisiunii bugetare, ședința se ridică la oarele 12 și 1/2.

D. c. m. s.

Mihail Lucața
notar.

Acest protocol s'a citit și verificat în ședința comisiunii sinodale de autentificare.

Arad, 30 Aprilie (13 Mai) 1908.

Ioan I. Papp

Episcop-președinte.

Roman R. Ciorogariu

Ioan Costa

Dr. Nicolae Oncu

Gerasim Serb

Vasilie Goldiș.

Dare de seamă asupra manualului

„Istorie bisericești“ pentru

elevii școlilor elementare de a V și VI-a clasă, de Nicolae Crișmariu, paroh.

Manualul de față al d-lui Nicolae Crișmariu se poate privi ca și o continuare logică a manualului său precedent, intitulat „Istorie biblice“; întreaga lucrare este divizată în două secțiuni mari, și anume: a) În secțiunea primă se tratează despre istoria universală a bisericii creștine, iar b) în a doua: despre istoria specială a bisericii române. Secțiunea primă conține următoarele momente: 1. Începutul bisericii creștine. 2. Lățirea creștinismului între Iudei. 3. Lățirea creștinismului între păgâni. 4. Viața creștinilor pe timpul apostolilor. 5. Diaconii. 6. Încrăștinarea lui Pavel și apostolatul lui. 7. Ceialalți apostoli și învățării lor. 8. Sinoadele Apostolești. 9. Perzecuțiunile bisericii din partea păgânilor. 10. Martiriul sfântului Policarp. 11. Îvingerea creștinismului asupra păgânismului sub Constantin cel mare și mama sa Elena. 12. Monahismul. 13. Eresurile și schizmele. 14. Sfinții părinți bisericești. 15. Sinoadele ecumenice. 16. Încrăștinarea popoarelor din Europa. 17. Luptele bisericii cu Mohamedanismul. 18. Cauzele și săvârșirea dezbinării. 19. Biserica răsăriteană după dezbinare. 20. Biserica apuseană după dezbinare. 21. Reformațiunea. — Secțiunea a doua cuprinde următoarele: 1. Începutul bisericii române. 2. Biserica română în contact cu Romano-catolicii. 3. Biserica română în contact cu Reformații. 4. Unirea Românilor. 5. Biserica Unită. 6. Biserica ortodoxă după unire. 7. Vasile Moga. 8. Andrei Șaguna. 9. Restaurarea Metropoliei. 10. Statutul Organic. 11. Archiedeceza Transilvaniei. 12. Dieceza Aradului. 13. Dieceza Caransebeșului. 14. Biserica din România. 15. Biserica din Bucovina. 16. Noțiunea și diviziunea Istoriei bisericești. — Istoria Universală a bisericii este expusă pe 27 pagini, iar Istoria specială a bisericii române ocupă 17 pagini din manual. Nu putem, decât să aprobăm faptul, că dl autor a dat, Istoriei bisericești române importanța cuvenită, desfășurându-o așa, încât să oșupe mai mult de a treia parte din manual. Din elevii școlilor noastre confesionale avem să formăm mai înainte de toate fii credincioși ai bisericii noastre, deci e consult, ca dânsii să cunoască cât mai bine momentele însemnate din Istoria bisericii, căreia aparțin.

Domnul autor continuă firul istoriei bisericii noastre până la alcătuirea „Statutului Organic“ și până la cunoștința stărilor actuale, pregătind astfel pe elevi pentru înțelegerea datorințelor lor față de biserică, care atâția secolii a fost și este apărătoarea naționalității noastre.

Din punct de vedere metodic, de asemenea este corectă acea întocmire a cărții, că definițiunea și diviziunea Istoriei bisericești dl autor le-a așezat tocmai la finea manualului. După ce elevii vor fi parcurs

întreg materialul istoric, le va fi foarte ușor să înțeleagă noțiunea istoriei bisericii și caracterizarea părților sale principale. Așa trebuie să se procedeze la fiecare manual destinat pentru școala populară.

Mai departe, cercetând cu atențiune și în special aranjarea materialului și compoziția singuraticilor paragrafi, vom constată, că fiecare punct este alcătuit din două părți, și anume: 1. pe scurt expunerea faptelor, într'un limbaj simplu și limpede, iar 2, fixarea unei învățături morale. ca de ex.: La caracterizarea Apostolului Pavel: „Mai mult decât toți m'am ostenit, însă nu eu ci darul lui Dumnezeu, carele este intru mine“; prin urmare pretutindenea elevii sunt conduși dela cunoașterea faptelor concrete la păreri, principii, noțiuni religioase de valoare generală. Pe temeiul acestor motive, îmi permit a recomanda spre aprobare manualul „Istorie bisericești“ de Nicolae Crișmariu.

Arad, în 18 Aprilie s. v. (1 Maiu s. n.) 1908.

Dr. P. Pipos
profesor.

Literatura bisericească română.

(Urmare și fine.)

Veacul XIX. Cadrele desfășurării literaturii bisericești, în veacul al XIX lea, sunt a se socoti paralel și sub raportul unor aprecieri de ordin critic literar, ca toate celelalte producțiuni de literatură a timpului modern. Ne vom ocupa deci la locul acesta, cu lucrările scriitorilor mai de căpetenie, observând în special, că punctul de vedere istoric a fost și este până în prezent mai mult obiectul cercetărilor, încă necomplete asupra trecutului nostru bisericesc. Aceasta pornire spre cercetări istorice estefirea lucrurilor, căci din cunoașterea trecutului ne putem lumuri asupra prezentului și învățăm a ști, cum trebuie să ne îndrumăm în viitor.

O activitate literară-bisericească, se începe în veacul al XIX lea. Vom începe cu activitatea inaugurată în Țara românească.

Tipărirea de cărți inaugurată de Chesarie dela Buzeu, o continuă Nifon mitropolitul, provăzându-se bisericele cu toate cărțile necesar.

La seminarul Școala din Iași profesori erudiți ca frații Scribani, Melhisedec și alții, fac cursuri teologice superioare. Eufrosin Potecă, Ilie Benescu ș. a. profesor la Seminarul din București publică studii ca „Filosofia creștină“, „Geniul creștinismului“, „Manual bisericesc“, Confesiunile sf. Augustin“. ș. a.

Neofit Scriban, Filaret Scriban și Melhisedec-Ștefănescu.

Neofit Scriban a fost un distins predicator la catedrala Moldovei (1836) apoi profesor în Iași, apoi în București (1848). A avut o viață sbuciumată din cauza ideilor sale înaintate. A editat Pidalionul (1846) a publicat: Urziri istorice, Dublu paralel, Gramatica

limbii grecești Retorica, Apărarea dreptului și adevărului, aceasta din urmă scriere polemică, relativă la la organizarea bisericii din România.

Filaret Scriban frate mai mic al lui Neofit, a tradus ca elev pe Corneliu Nepos, Dialogul morților și Viața lui Socrate. Prescurtare din Istoria bisericii române, a scris-o fiind la studii în Rusia. La anul 1837 e numit profesor la Academia Mihăileană. Hirotonisit la 1841; la 1851 face legea pentru seminarii, din însărcinarea Domnitorului Gr. Gbica; la 1852 e hirotonit de arhiereu.

A fost un om învățat și organizator de școale.

Melhisedec Ștefănescu îmbracă schisma monahala la 1844. La universitatea din Kiev luă (1851) diploma de magistru în teologie. Om erudit singurul prelat care a ajuns, de peste Munți, membru al „Academiei Române”. A fost profesor și inspector de școale, ulterior episcop de Huși și de Roman.

Lucrările sale mai însemnate sunt: Teologia dogmatică, Scurtă introducere în științele teologice, Catehism ortodox, Manual de tipic, Introducere în cărțile vechiului așezământ, Pastorală, Liturgica, Oratoriul, Cronica Hușilor, Cronica Romanului, Lipovenismul, Viața lui Grigorie Țambac, Viața lui Antim Ivireanul.

Ghenadie Enăceanu a publicat studiul „Creștinismul în Dacia”, Patrologia ș. a.

Din pleiada elevilor Scribanilor, ai lui Melhisedec și Romano, amintim pe un scriitor în viață, pe C. Erbiceanu.

Const. Erbiceanu, membru al Academiei Române a îmbogățit titeratura cu studiile sale și traducerile istoriografilor bizantini și grecești, referitoare la istoria poporului și bisericii românești. A scris o monografie asupra istoricului *Naumn Râmnicianul*, din timpul eteriei grecești. Naum a fost un călugăr de origine din Ardeal, care a scris în limba grecească, fiind crescut între călugări greci, fără să-și schimbe sentimentele românești, vorbind despre Eterie. A mai scris C. Erbiceanu în mare monografie a Mitropoliei Moldovei; și redactează revista „Biserica Ortodoxă Română” organul mitropoliei României din București.

Dintre elementele tinere, dezvoltate în jurul facultății teologice din București, amintim, pentru studiile sale pe *N. Dobrescu*. A scris „Intemeierea mitropoliilor din țară”, Fragmente relative la istoria bisericilor române ș. a.

Ca și în România, și la noi, pe terenul literaturii religioase s'a lucrat și se lucrează mai mult din domeniul literaturii bisericești.

Andrei Șaguna (br. de) este în patria noastră bărbatul providențial, reînviator și reorganizator al mitropoliei gr. ort. române din „Transilvania și Ungaria.

Afară de statornicirea bisericii pe baze autonome fixate în legea țării (Statutul Organic) și întemeierea de instituțiuni (dieceza Caransebeș), de școale pentru toate gradele de învățământ: elementare (300) medii

(Brașov, Brad) și speciale (Sibii: pedagogie și teologie), marele mitropolit a fost și un neobosit scriitor bisericesc.

Lui îi datorăm publicarea Sf. Scripturi, în a cărei precuvântare s'au produs, ca prețioase informațiuni relative la trecutul bisericii noastre, toate prefețele cărților sfinte din vremuri, menite pentru neamul românesc.

În legătură cu această carte, aducem o scriere a sa, „Istoria bisericească”, folosită ca manual de școală timp îndelungat. Tot pentru edificarea tinerimii teologice și a păstorilor sufletești peste tot, Șaguna, cu toată greutatea și importanța rolului său în viața publică a statului, unde reprezintă interesele poporului său păstorit, interesele neamului său, a găsit timp pentru a face manuale, cum sunt: Dreptul canonic, Teologia pastorală, T. dogmatică, T. morală, Euhiridion (manuale de canoane), apoi cărți liturgice și peste tot ce era de trebuință ori lipsea, tot s'a făcut prin prodigioasă sârguință a acestui strălucit prelat. Nu au lipsit nici broșuri, memorii, și drumuri... pentru a servi și întemeia pe seama viitorimii o biserică, pusă pe temelii puternice, ca după cuvântul scripturii, „Nici porțile iadului nu o vor birui.

Tot Șaguna întemeiază „Telegraful Român”, ziar condus la început de N. Criste, ziar oficios al mitropolii ort. rom. până în zilele noastre.

Nicolae Popea, fost secretar al marelui Andrei Șaguna, astăzi episcop al Caransebeșului, a scris „Vechea mitropolie”, căutând să restabilească șirul mitropoliilor bisericii noastre, din cele mai îndepărtate timpuri istorice, din era creștină.

Lucrarea sa a fost combătută de Ioan M. Moldovan, în „Arhivul” lui T. Cipariu din Blaj.

A mai scris, N. Popea „Memorialul lui Șaguna” și Biografia lui Andrei Baron de Șaguna și „Memorialul”.

Este membru al „Academiei Române”.

Dr. Aug. Bunea, este un istoriograf din timpul nostru. Cercetând trecutul bisericii românești, a scris „Vechile episcopii”, apoi monografii despre „Inocențiu Micu-Klei”, „Petru Paul Aron”. „Ierarhia Românilor” și „Mitropolitul Sava II Brancovici”, și alte studii care dovedesc cercetări temeinice.

Contribuțiune la istoriografia bisericească din țara noastră a adus și dl *N. Iorga*, prin cartea sa „Sate și preoți” din Ardeal, prin „Scrisori și inscripții și monumente ardelenene și maramurășene” și despre „Ștefan cel Mare” și „Mihai Viteazul” ca întemeietori ai bisericii din Ardeal.

Vasilie Mangra, vicar episcopesc în Oradea-mare a publicat „Cercetări istorice și literare”, și alte studii de caracter istoric și bisericesc. O monografie: „Mitropolitul Sava II Brancovici”, și Ierarhia și mitropolia bisericii românești din „Transilvania și Ungaria”.

Ca un fenomen de înaintare pe terenul literaturii bisericești, se prezintă în timpul de față în țara

noastră „*Revista Teologică*“ din Sibiu, ca un început de activitate a elementelor tinere.

În Bucovina, care își are organul său bisericesc publicat în limba românească și ruteană, „*Candela*“, s'a dezvoltat în jurul acestei reviste și mai ales în jurul facultății teologice din Cernăuți, o activitate mai mult din cadrele studiilor de caracter pur teologic adevădat, dogmatic și apologetic. Cu toate acestea vom începe seria scriitorilor cu doi veterani, istorici bisericești, pătrunși de spiritul național dus în Bucovina în mare măsură de Aron Pumnul.

Eusebie Popovici a dat în două volume mari „*Istoria bisericească*“, după lecțiunile sale ținute la facultatea teologică (în limba germană, traduse în românește).

I. G. Ghera ni-a dat, ca rezultat al unei munci intenționate un material neîntrecut ca bogăție, în „*Contribuire pentru istoria Românilor dela originea lor până la 1504*“ și „*Familia Sbiera*“ cu bogate documente în adunare.

Iz. Dr. Onciul a scris un studiu mare și complet de Arhiologie Biblică.

Dr. V. Găină s'a distins prin scrierile sale apologetice din cari amintim: *Teoria revelațiunii*, *Argumentul cosmologic pentru existența lui Dumnezeu și Originea, ființa și universalitatea religiunii creștine*.

Scrieri de specialitate, din domeniul disciplinelor teologice au scris: *Dr. Em. Voiutski* (morală) *Dr. T. Tarnaschi* (pastorală), *Dr. Comorășam* (dogmatică), *I. Stefaneli* (Cateheze).

Scrierile bucovinene au o notă specială, anume, neadoptarea la limba literară. Folosesc expresii, cari dovedesc influența culturai germane, prin cari se produce o îndepărtare dela tendința de unificare literară și culturală.

Eliminarea diferențelor de asemenea natură ar fi de o mare importanță, contribuind direct la unitatea culturală, care trebuie să fie idealul și menirea fiecărui neam.

Aviz!

În nexul circularului Nr. 1707/1908 se avizează cei interesați, că prețul „Anuarului școlar“ costă 3 cor. + 30 fileri pentru porto.

Tipografia diecezană.

Arad Bathytány Nr. 2.

În tipografia diecezană află aplicație **doi elevi**. Se cere ca reflectanții să fie împliniți 14 ani și să aibă cel puțin **2 cl. medii**.

Poșta Redacției.

DI. Sever Secula se află în sanatoriu Wällischhof, din Maria Euzersdorf lângă Wiena.

Concursuri.

Pentru îndeplinirea parohiei de *clasa a II-a Șuștiu-Briheni* devenită vacantă prin strămutarea preotului Ilie Burșășiu la V. Săliște, prin aceasta, în urmarea înscuviințării Venerabilului Conzistor din Oradea-mare de sub Nr. 888/B. 1908 să publice concurs cu termen de alegere pe ziua *Nașterii s-lui Ioan Botezătorul* (24 Iunie v. a. c.) pe lângă următoarele emolumente:

1. Dela Briheni câte două cor. dela fiecare familie. 2. Dela Șuștiu câte 23 litre bucate mixte dela fiecare nr. de casă; pentru botez una cor.; pentru înmormântări până la 7 ani două cor.; peste 7 ani patru cor.; evangelia lui Lazar două cor.; maslu două cor.; un stâlp două cor.; liturgie privată două cor.; slujbe de epitrafir 40 fil.—una cor.; cununie patru cor. extras de botez, de moarte ori cununie două cor.; extras familiar patru coroane și întregirea dela stat.

Cei ce doresc a ocupa aceasta parohie sunt poftiți a-și înainta rugărilor, instruate conform legii și regulamentelor în vigoare până cu zece zile înainte de ziua alegerii M. O. D. Moise Popoviciu adm. ppsc în Szegyet p. Rieny, iar în vre-o Duminecă ori sârbătoare recurenții au a se prezenta la ss. biserici din Șuștiu și Briheni, cu observarea ș-lui 20 din regulamentul pentru parohii, spre a-și arăta dexteritatea în oratorie, tipic și cântări.

Dat din ședința comitetului parohial ținută în Șuștiu la 2/15 Aprilie 1908.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Moise Popoviciu adm. ppsc.*

—□—

1 3

Pentru îndeplinirea următoarelor stațiuni învățătoresci din tractul Vașcoului se escrie concurs cu termen de *30 de zile* dela prima publicare în foaia oficială „*Biserica și școala*“.

1. *P. P. Țiganești*, salar în bani 108 cor., 10 (zece) cubule bucate a 10 cor. de tot 100 cor.; 6 metri lemne 64 cor., câte o porție de fân dela toată casa a 40 fil. de tot 24 cor., câte o porție de paie dela toată casa a 20 fil. de tot 12 cor., câte un fuior dela toată casa a 20 fil., de tot 12 cor.; zece holde de pământ a 20 cor. holda, de tot 200 cor.; pământ de pășunat 6 holde a 4 cor. holda, de tot 24 cor., două vici fasole 6 cor.; pentru cantorat cinci cubule de bucate 10 cor. de tot 50 cor., cvartir și grădină de legumi.

2. *Poeni de sus*: Salar în bani 168 cor. 10 cubule bucate a 12 cor. de tot 120 cor.; 8 stângini de lemne a 16 cor. de tot 128 cor.; 130 fuioare 26 cor.; 130 porțiuni de fân a 60 fil. 78 cor.; 3 măsuri de fasole 10 cor.; venite cantorale 40 cor.; 5 holde de pământ cu venit de 30 cor.; un tir și grădină.

4. *Șebis-Belegeni*: Salar dela Șebis: în bani 120 cor.; 6 cubule bucate per 12 cor. de tot 72 cor.; 4 stângini de lemne a 14 cor. de tot 56 cor. câte una fiie de fasole și un fuior dela toată casa socotite în

60 cor.: 6 holde de pământ cu venit de 120 cor.; iar dela Belegeni: în bani 60 cor. în bucate 3 cubule 36 cor.; 3 stângini de lemne per 14 cor. de tot 42 cor.; un fuior și una iție de fasole dela toată casa, de tot 30 cor.; 5 holde de pământ 56 cor., cvartir și grădină.

4. *Câmpanii de jos și Câmpanii de sus*: Salar în Câmpanii de sus: 132 cor. în bani și 72 fl. 5 $\frac{1}{2}$ cubule bucate a 12 cor.; 16 metri lemne socotite în 56 cor.; iar dela Câmpanii de jos în bani 163 cor. 34 fl.; 6 $\frac{1}{2}$ cubule bucate socotite în 78 cor.; 24 metri lemne socotite în 84 cor.; venite cantorale 20 cor. cvartir și grădină. Din lemnele însemnate se va încălzi și sala de învățământ; cvartir și grădină.

5. *Poiana*: Salar în bani, naturali și lemne, din cari se va încălzi și sala de învățământ, 576 cor. cvartir și grădină. Învățătorul va fi și cantor fără altă remunerațiune, având dela serviții private ștoalele îndătinate și anume dela înmormântări mari una cor.; dela înmormântări mici și dela liturgii câte 40 fl.

Cei ce doresc a ocupa vreuna din stațiunile aceste sânt poftiți a-și trimite rugărilor, instruate conform regulamentului școlar, subsemnntului în Segyest u. p. Rieny, iar în vre-o Duminecă ori sârbătoare au să se prezenteze la biserică spre a se face cunoscuți poporului.

Comitetele parohiale.

În conțelegere cu: *Moise Popoviciu*, adm. ppesc.

—□—

2—3

Pe baza rezoluțiunei Ven. Consistor gr. or. din Oradea-mare de sub Nr. 232 a. c., pentru îndeplinirea stațiunei învățătoresți din *Beiuș*, se escrie concurs cu termin de **30 zile** dela prima publicare.

Emolumentele sunt: 1. În bani gata 1000 cor. 2. Cvatir liber cu grădină. 3. Ștoalele cantorale.

Recursurile ajustate cu documentele recerute de Regulament, și adresate comitetului parohial, să se adreseze la On. Oficiu protopopesc în Beiuș, iar până la alegere au a se prezentă recurenții în vre-o Duminecă ori sârbătoare la sf. biserică spre a-și arată dexteritatea în cântare și tipic.

Cei cari vor dovedi că sânt capaci a conduce corul, vor fi preferiți.

Din ședința comitetului parohial ținută în Beiuș, la 4/17 Mai 1908.

Dr. Gavril Cosma,
președinte.

Victor Fildan,
notar.

În conțelegere cu mine: *Vasilie Papp* pprezb. tractual.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea parohiei de *cl. III* din *Trăoaș*, prin aceasta se escrie concurs cu termin de recurgere **de 30 zile** dela prima publicare în organul diecezan „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt: 1. Cvatir și casă parohială din 2 chilii și culină. 2. Intravilanul de lângă casa parohială. 3. O sesiune de pământ pe deal. 4. Ștoalele uzuat. 5. Birul parohial conform coalei de fasiune B. 6. Dreptul de pădure și izlaz. 7. O grădină parohială. 8. Intregirea dela stat.

Darea după pământ o va suportă preotul.

Ceice doresc a ocupa acest post se avizează, ca recursurile lor ajustate conform regulamentului și

adresate comitetului parohial din Trăoaș să le suștearnă în terminul concursual P. O. Oficiu pprezvitral în M. Radna, iar dâșșii să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare în s. biserică din Trăoaș spre a-și arată dexteritatea în cele rituale.

Trăoaș, la 23 Aprilie (6 Mai) 1908.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Procopie Givulescu* protoprezviter.

—□—

3—3

Licitațiune minuendă.

Pe baza concluzului Ven. Consistor gr. ort. rom. din Arad Nr. 2288/908 prin aceasta se publică licitațiune minuendă pentru edificarea unei sale de învățământ din *Tornea* și renovarea edificiului vechi cu preț de esclamare 3676-53 cor. pe ziua de **2/15 Iunie** a. c. la oarele 1 p. m. în localul școalei din loc, când înainte de desfăcerea ofertelor închise se va ținea și licitațiune verbală.

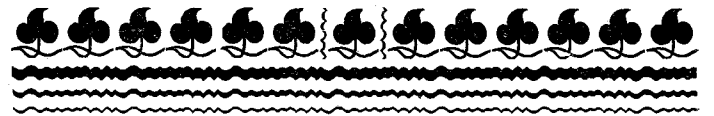
Licitanții au să depună vadiu de 10% din prețul exlamării separat la ofertele înscris cât și la licitațiunea verbală. Planul, preliminarul și condițiunile se pot vedeă la Oficiul parohial din loc.

Tornea, la 11/24 Maiu 1908.

Comitetul parohial.

—□—

1—2

Compactor român în Arad

Iustin Ardelean

Strada Weitzer János Nr. 13.

Execută grabnic și prompt
tot soiul de lucrări, atîngătoare de
aceasta branșe.

Legătură fină și durabilă.

Prețuri moderate.

26

